

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР
АКАДЕМИЯСИ МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН
АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

Ахборотнома ОАК Раёсатининг 2016-йил 29-декабрдаги 223/4-сон қарори билан биология, қишлоқ хўжалиги, тарих, иқтисодиёт, филология ва архитектура фанлари бўйича докторлик диссертациялари асосий илмий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган

2022-4-2

**Вестник Хорезмской академии Маъмуна
Издается с 2006 года**

Хива-2022

Бош муҳаррир:*Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.***Бош муҳаррир ўринбосари:***Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.***Таҳрир ҳайати:**

<i>Абдуллаев Икрам Искандарович, б.ф.д., проф.</i>	<i>Садуллаев Азимбой, ф-м.ф.д., акад.</i>
<i>Абдуллаев Баҳром Исмоилович, ф-м.ф.д.</i>	<i>Салаев Санъатбек Комилович, и.ф.д., проф.</i>
<i>Абдуллаев Равшан Бабажонович, тиб.ф.д., проф.</i>	<i>Сапарбаева Гуландам Машариповна,</i>
<i>Абдуҳалимов Баҳром Абдурахимович, т.ф.д., проф.</i>	<i>ф.ф.ф.д.</i>
<i>Аимбетов Нагмет Каллиевич, и.ф.д., акад.</i>	<i>Сапаров Каландар Абдуллаевич, б.ф.д., проф.</i>
<i>Бабаджанов Хушнот, ф.ф.н., проф.</i>	<i>Сирожов Ойбек Очилович, с.ф.д., проф.</i>
<i>Бекчанов Даврон Жуманазарович, к.ф.д.</i>	<i>Сотилов Гойипназар, қ/х.ф.д., проф.</i>
<i>Буриев Хасан Чутбаевич, б.ф.д., проф.</i>	<i>Тожибаев Комилжон Шаробитдинович,</i>
<i>Давлетов Санжар Ражабович, тар.ф.д.</i>	<i>б.ф.д., академик</i>
<i>Дурдиева Гавҳар Салаевна, арх.ф.д.</i>	<i>Холлиев Аскар Эргашевич, б.ф.д., проф.</i>
<i>Дўсчанов Бахтиёр, тиб.ф.д., проф.</i>	<i>Холматов Бахтиёр Рустамович, б.ф.д.</i>
<i>Ибрагимов Бахтиёр Тўлаганович, к.ф.д., акад.</i>	<i>Чўпонов Отаназар Отожонович, ф.ф.д., доц.</i>
<i>Жуманиёзов Зоҳид Отабоевич, ф.ф.н., доц.</i>	<i>Шакарбоев Эркин Бердикулович, б.ф.д.,</i>
<i>Кадирова Шахноза Абдухалиловна, к.ф.д., проф.</i>	<i>проф.</i>
<i>Қутлиев Учқун Отобоевич, ф-м.ф.д.</i>	<i>Эрматова Жамила Исмаиловна, ф.ф.н., доц.</i>
<i>Ламерс Жон, қ/х.ф.д., проф.</i>	<i>Эшчанов Рузумбой Абдуллаевич, б.ф.д., доц.</i>
<i>Майкл С. Энжел, б.ф.д., проф.</i>	<i>Ўразбоев Ғайрат Ўразалиевич, ф-м.ф.д.</i>
<i>Мирзаев Сирожиддин Зайниевич, ф-м.ф.д., проф.</i>	<i>Ўрозбоев Абдулла Дурдиевич, ф.ф.д.</i>
<i>Рахимов Раҳим Атажанович, т.ф.д., проф.</i>	<i>Ҳажиева Мақсуда Султоновна, фал.ф.д.</i>
<i>Рашидов Негмурод Элмуродович, б.ф.н., доц.</i>	<i>Ҳасанов Шодлик Бекпўлатович, к.ф.н., к.и.х.</i>
<i>Рўзибоев Рашид Юсупович, тиб.ф.д., проф.</i>	<i>Худайберганаева Дурдона Сидиқовна, ф.ф.д.,</i>
<i>Рўзметов Бахтияр, и.ф.д., проф.</i>	<i>проф.</i>

Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси: илмий журнал.-№4-1 (88), Хоразм Маъмун академияси, 2022 й. – 330 б. – Босма нашрнинг электрон варианты - <http://mamun.uz/uz/page/56>

ISSN 2091-573 X

Муассис: Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси минтақавий бўлими – Хоразм Маъмун академияси

МУНДАРИЖА ТАРИХ ФАНЛАРИ

Murodov H.S. Mustaqillikning dastlabki yillarida turizmni rivojlantirish huquqiy asoslarining yaratilishi va tashkiliy jihatlari	6
Turdiyev I.U. XV- asr oxirida Qozog‘iston dashtlaridan kelgan dashti-qipchoq o‘zbeklari	11
Umbarova N. Qashqadaryo Qo‘ng‘irotlarining qadimdan qolgan qadriyatlarini	13
Yusupov H. Xiva madrasalarida mudarrislar faoliyati	16
Абдуллаев У. Ўрта Осиё халқларининг оила – никоҳ муносабатлари тарихидан	18
Азаматова Г.Б. Меҳнат миграциясида хотин-қизлар ҳуқуқларини химоя қилишнинг халқаро ва миллий ҳуқуқий асослари	23
Алманов Қ. Бахмал тумани ўзбек ва қирғизларининг оилавий маросимларида исломгача мавжуд диний урф-одатларнинг кўринишлари	27
Бегалиева Д.Э. “Хива хонлари Кўринишхона” сидаги расмий қабул маросимлар	30
Бобоев Ф.С. Ўрта Осиёда совет ҳокимиятига қарши курашнинг кучайишида сайлов тизимининг таъсири	33
Бобожонова Ф.Х. XX аср бошларида Бухоро амирлигида таълим тизимини ислоҳ қилиш ҳаракатлари	35
Васиева Д.И. Ўзбекистонда олий таълим тизимини янги босқичга кўтариш ва самарадорлигини оширишнинг истиқболлари	39
Жуманазаров Х. Шарқ табобатида табиб тушунчаси ва фаолияти	41
Жураев И. XX – XXI аср бошларида Мирзачўл воҳаси маҳаллий аҳолисининг этник таркиби ва тил хусусиятлари	45
Инобатов А.Б. Деҳқон хўжалиқларида грек ёнғоғини етиштириш имкониятларини ривожлантиришнинг ўрни ва аҳамияти	50
Курбанова З.И. Влияние Аральского экологического кризиса на одно их традиционных занятий каракалпаков - скотоводство	54
Курбанова М.Б. Марказий Осиё халқлари моддий маданиятида “Наврўз гўжа” анъанавий таоми таҳлили	57
Махмудов Б.З. Темурийлар даврида фан ва маданиятга бўлган эътибор	59
Мирзаев Б.М. Хоразмлик адиб – Қосим ибн Хусайн фаолиятига назар	62
Мубинов М.А. Внешнеполитическая деятельность Бухарского эмирата	64
Отегенов Х.М., Торениязов Ж.Е. XIX асрдаги Амударёнинг чап соҳили бўйларидаги кўрғон-шаҳарлар	67
Рахимов А.Э. Қарши магистрал каналининг қурилиш тарихи ва насос станциялари	70
Сатимов Б. Хоразм воҳаси оғир қуролланган отлик аскарлар – ктафрактарийлар вужудга келган ҳудуд сифатида	73
Холиқов Ф.Ж. Ўзбекистонда аҳоли саломатлиги йўлида халқаро ташкилотлар билан ҳамкорлик	76
Холмўминов М., Қолқанатов А. Хотин-қизларни маданий-маърифий соҳага жалб қилишда клубларнинг ўрни	78
Ҳамидова М.Х., Мирзаев Ш.Р. Бухоро тарихий мажмуаларининг янгиланиши йўлида	85
Юсупов Ш.Х. Амир Темур ва Темурийлар давридаги Хоразм шаҳарсозлик маданияти тараққиётининг ёзма манбалар асосида археологик жиҳатдан ўрганилиши	88
Юсупова Р.Қ. Қашқадарё вилояти тўй маросимлари хусусида	90
ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ	
Akramova N.M. Word-formation models in network sociolect in the speech of english-speaking youth	95
Aslonova N.M., Djumaniyazova Z.N. A review of German grammar tenses	97
Atadjanova M.A. O‘zbek, rus va ingliz tillarida pedagogik terminologiyaning struktur - semantik tahlili	98
Farmonova Sh. Linguocultural analysis of phraseological expressions of human emotional state in English	101
G‘afforov A. Qiyoslash mazmunini ifodalagan ergash gapli qo‘shma gaplarning shakllanishi	103
Hamdamov U. Oybekning simvolistik she‘rlari xususida	105
Jumaniyazov A.J., Polvanova N.M., Allaberganova F.I. Son komponentli aniqlovchili (attributuv) qo‘shma so‘zlarning leksik-semantik tahlili	108
Karimova Y., Radjapova F. F.Nitshening “Zardusht tavallosi” asarining o‘zbek tiliga tarjimasida so‘z qo‘llash mahorati	110
Kosimov A. Metaforaning o‘rganilishiga doir yondashuvlar	114
Madaminova Q.A., Djumaniyazova Z.N., Urinova M.S. Lexicology: the process of loan creation in the English language	116
Mirhaydarova N. The semantic field of the category "spirituality" in russian and uzbek	118
Muslixiddinova R., Yarashova N.J. Sadridin Ayniyning “Doxunda” asarida qo‘llanilgan maqollarning semantik tadqiqi	120
Mutalov D. O‘zbek va turk tillarida nutq fe‘llarining qiyosiy tadqiqi	122
Nishonov U.I. Research of translation problems scientifically-technical terminology	124
Nurova Yu.U. Jahon tilshunosligida etnolingvistikaning nazariy tadqiqi	126
Pulatova D.D. Murojaat shakllarining yoshga ko‘ra xoslanishi	129
Pulatova M.T. Ibn Arabshohning “Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur” asarida Amir Temur obrazi	133
Rahimova B.B. Ezgulikni madh etuvchi doston	135

5. Содикова М., Жўраева Ж. сўздан сўзнинг фарқи бор. Тошкент, 1966. 15-бет.
6. Формановская Н. И. Обращение с точки зрения коммуникативно – прагматического подхода / Н.И. Формановская // Специализированный вестник КрасГУ. -2000- Вып.11.-с. 64,83-88.
7. Z.Akbarova Murojaat shaklining tasnif asoslari O'TA, 74-76-b.
8. Sh. Iskandarova. O'zbek nutq odatining muloqot shakllari, fillol. Fan. Nomz..Diss. avtoref. – B 19.
9. Балакай А. А. Этикетные обращения: функционально-семантические и лексикографические аспекты: автореф. дисс. .. канд. филол. наук / А. А. Балакай. - Новокузнецк, 2005.

UO'K 81-13

IBN ARABSHOHNING “AJOYIB AL-MAQDUR FI AXBORI AT-TAYMUR” ASARIDA AMIR TEMUR OBRAZI

M.T. Pulatova, o'qituvchi, Buxoro Davlat Universitetining Pedagogika Instituti, Buxoro

Annotatsiya. Mazkur maqolada Ibn Arabshohning “Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur” asarida Amir Temur obrazi tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: tarixiy asar, axbor, obraz, qiyosiy tahlil, harbiy yurishlar.

Аннотация. В данной статье анализируется образ Амира Темура в книге Ибн Арабшаха «Аджойиб ал-макдур фи ахбори ат-Таймур».

Ключевые слова: исторический труд, известие, образ, сравнительный анализ, военные походы.

Abstract. This article analyzes the image of Amir Temur in Ibn Arabshah's book "Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur".

Keywords: historical work, news, image, comparative analysis, military campaigns.

Ibn Arabshoh Shihobuddin Ahmad Ibn Muhammad Ibn Abdullox Ibn Ibrohim (1388, Damashq — 1450, Qohira) sermahsul tarixnavis va adib, shu bilan birga, muallifning Temur va temuriylar davri hayotiga bag'ishlanib yozilgan «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» nomli tarixiy asari uning muhim ta'lifi hisoblanadi. «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» nomli tarixiy asari uning muhim ta'lifi hisoblanadi. «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur»ning K.Marks nazariga tushishi ham mazkur asarning qimmatli manba ekanligini ko'rsatadi [1].

Mazkur asar Amir Temurga va uning zamoniga bag'ishlangan salmoqli asardir. Ibn Arabshoh Amir Temurga nisbatan dushmanlik ruhidagi mualliflar jumlasidan edi. Bu hol uning asarida to'la aks etdi. Shunday bo'lishi tabiiy edi, chunki jahon tarixidagi eng yirik arboblardan hech biri va hech qachon adabiyotda bir xil, bir ma'noda baholangan emas. Ularning hayoti va faoliyati to'g'risidagi bilimlar jamlanishi jarayonida ularning tarafdorlari bilan g'animlari o'rtasida, tabiiy, bahslar bo'lib turgan, ijobiy va salbiy yoki betaraf tarzdagi va shu kabi turli-tuman fikrlar aytib kelingan.

Ibn Arabshoh o'zining “Al-Ta’lif at tohir fi shiyam al-malik az-Zohir al-qoim bi-nusrat al-haq Abu Sayyid Chaqmoq” asariga yozgan so'z boshisida Temur ishlari xususida «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» («Temur haqidagi xabarlar taqdir ajoyibotlari») deb atalgan ilgari kitobidagi yomonliklar bayonida bulg'angan qalamini tozalash uchun ushbu kitobni yozganligi haqida gapiradi [2].

Ingliz sharqshunosi X.A.Gibbning (1895yilda tug'ilgan) “Temur haqida yozilgan «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» nomli asari Ibn Arabshoh nomini uzoq vaqt Yevropada doston qildi” [3], degan ta'biri ham o'sha davrda asarga bo'lgan qiziqish kata ekanligidan dalildir. Muallif o'z asarini “Ajoyib al-makdur fi navoib Taymur” (“Temur keltirgan musibatlar taqdir ajoyibotlari”) nomi bilan atalgan bo'lsa-da, ushbu asar keyingi barcha nashrlarida, biografik ma'lumotlarni o'z ichiga olgan qomuslarning ko'pchiligida «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» («Temur haqidagi xabarlar taqdir ajoyibotlari») nomi bilan zikr qilinadi. O'z asarida qofiyaga qat'iy rioya qilgan Ibn Arabshoh sarlavhadagi “navoib” (“musibatlar”) o'rniga oddiy qilib “axbor” (“xabarlar”)ni qo'yanlar. Hozirgi vaqtda Damashqdagi (Suriya) Az-Zohiriya kutubxonasida saqlanayotgan qadimiy nusxalaridan biri “Ajoyib al-makdur fi navoib Taymur” («Temur tarixida taqdir ajoyibotlari») nomi bilan keltirilgan. Asarning boshqa tillarga (fransuz, lotin, ingliz) qilingan tarjimalarida ham Ibn Arabshoh asari “Temur tarixi” nomi bilan atalgan.

Ibn Arabshohning manbalariga kelsak, muallif o'z kitobining muqaddimasida “o'zim ko'rib mushohada etganlarimu, o'zgalardan eshitganlarimni hikoyat qilishga jazm etdim” [4] deb o'zi foydalangan manbalar haqida hech narsa yozmaydi. A.Yu.Yakubovskiy fikricha ham, mazkur asar uchun asosiy manba muallifning shaxsiy kuzatishlari va o'sha davr voqealariga aloqador bo'lgan va ishtirok etgan shaxslarning hikoyatlari hisoblanadi [5]. Garchi shu tarzdagi mulohazalar yuritilsa ham, muallif boshqa manbalardan ma'lum darajada istifoda etganligiga ba'zi dalillar mavjud. Umuman, «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur»ni yozishda muallif tayangan manbalarni to'rt qismga bo'lish mumkin: o'sha davr (ya'ni XIV-XV asrlar)da yaratilgan arab va fors tilidagi ba'zi asarlar: Temur haqida xalq orasida tarqalgan rivoyatu

hikoyatlar: muallif zamondoshlarining hikoyatlar: muallif zamondoshlarining hikoyalari va nihoyat, muallifning shaxsiy mulohazalari.

«Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» («Temur haqidagi xabarlarida taqdir ajoyibotlari») asari Amir Temur vafotidan keyin sodir bo'lgan hodisalar va ishlar bayoni bilan boshlanadi:

Temur yerlari to'belarini tashlab, o'z gunohlari bilan darak-molikga (do'zaxga) tomon yuzlangani xabarini yetkazdi. Chopar ushbu xushxabar bilan mazkur yil ramazon oyining o'n to'rtinchisida....[6]

Ushbu misralarda Ibn Arabshoh Amir Temurning o'limidan so'ng uning do'zaxga tomon yuzlashganligini va bunday xushxabarni ramazon oyida aytilayotganini yozadi. Bundan yozuvchining bosh qahramonga nisbatan salbiy munosabatini tushunish mumkin.

Deyarli yarim asrlik davr voqealarini o'z ichiga olgan «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» ko'p sonli bayonlardan iborat bo'lib, voqealar jarayoniga binoan muallif ularni tadrijiy ravishda keltirishga harakat qilgan. Mana shu zikrlarning joylashuvi hamda asarning kompozitsiyasiga asoslanib, bizningcha, uni to'rt bo'limga ajratish maqsadga muvofiqdir. Birinchi bo'limda Temurning nasabi, bolalik va o'spirinlik yillari dastlabki faoliyatiga oid ma'lumotlar keltiradi. Ikkinchi bo'limda Temur Movarounnahrda hokimyatni mustaqil egallagandan (1370yil) boshlab deyarli umrining oxirigacha olib borgan harbiy yurishlari so'zlanadi. Temur vafotidan (1405yil) keyin taxminan 1436yilgacha bo'lgan voqealar uchinchi bo'limda bayon qilinadi.

Oxirgi to'rtinchi bo'limda esa, Temurning sifatlari, shakl-shamoyillari hamda tabiiy xislatlari haqidagi ma'lumotlarni o'z ichiga oladi. Jumladan, asarda bosh qahramon sifatlari hamda ko'rinishi quyidachida ta'riflanadi:

Temur baland qadli, uzun bo'yli, tik qomatli, go'yo u qadimiy paxlavonlar avlodlaridan bo'lib, keng peshonali, katta boshli, g'oyatda kuchli va salobatli, ajoyib bo'lalik, rangi oqu-qizil yuzli, lekin dog'siz, bug'doy rang emas, qo'l-oyoqlari baquvvat, yelkalari keng, barmoqlari yo'g'on, poychalari semiz, qaddi-qomati kamoliga yetgan, sersoqol, o'ng oyoq-qo'li cho'loq va shol, ikki ko'zi bamisoli ikki sham bo'lsada, shodligi bilinmas, yo'g'on ovoqli edi; u o'limdan qo'rqmas, yoshi saksonga yetadigan bo'lsada, iztirobsiz, vazmin, badani to'la va pishiq, xuddi zich (qalin) tosh misoli qattiq edi. U hazil-mazah va yolg'onni yoqirtmas, o'yin-kulgiyu ko'ngilxushlikka maylsiz, garchi (so'zda) o'ziga ozor yetadigan biron narsa bo'lsa hamki, sadoqat unga yoqar edi; u bo'lib o'tgan ishga aziyat chekmas va o'ziga hosil bo'ladigan yutuqlardan shodlanmas edi [7].

Ko'pgina tadqiqotchilar XIV-XV asr O'rta Osiyo, shuningdek Eron, Ozarbayjon tarixini to'liq tasavvur qilish uchun o'sha davrdagi boshqa tarixchilar yaratgan asarlarni «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» bilan qiyosiy o'rganish zarurligini haqqoniy ravishda ta'kidlaganlar. Darhaqiqat, bu bo'lib o'tgan voqealarning qanchalik to'g'riligini aniqlashda yordam beradi. Shu nuqtai nazardan Temurning bolalik va o'spirinlik yillari haqida Ibn Arabshoh keltirgan ma'lumotlar diqqatga sazovordir. Boshqa birorta manbada ko'rsatilmasada [8], Ibn Arabshoh Temurning Kesh (Shahrisabz) yaqinidagi Xo'ja Ilg'or [9] qishlog'ida tug'ilganini zikr qiladi. So'ngra muallif Temur va uning otasi Tarag'ay hayotidan birtalay rivoyatlar keltiradi hamda keyinchalik Temurning o'z atrofiga tengqurlarini to'plab o'lja tushirish bilan shug'ullangani haqidagi ma'lumotlarni keltiradiki, bu xabarlarni u Movarounnahrda paytida eshitgan bo'lsa kerak. Chunki bir tomondan Temur hayotini maqto'vlar bilan bayon qilgan rasmiy tarixchilarni uning yoshlik va o'spirinlik yillari haqida hech narsa yozmasdan chetlab o'tishlari, ikkinchi tomondan esa, Ibn Arabshohga aloqador bo'lmagan Kastiliya elchisi Klavixoning ham shu yo'sinda yozishi [10], shuningdek, rus solnomasida ham aynan shu tarzda xabarlar keltirilishi [11] bu fikr ma'lum darajada haqiqatga yaqin bo'lib, o'sha paytda bu hikoyalar xalq orasida keng tarqalganligidan dalolat beradi. Darhaqiqat, Ibn Arabshoh yozganidek, "bir qarashdanoq tashqi xususiyatiga qarab otlarning zotli yoki zotsizligini ajratadigan" Temur yoshligidan epchil chavandoz hisoblanib, kamondan yaxshi otgan. U harbiy ishni puxta egallab asta-sekin o'z atrofida to'plangan uncha ko'p bo'lmagan o'tliq askarlarni o'z qo'shinlarining yerlarida o'lja tushirish va o'tib borgan savdogarlar karvonlarining yo'lini to'sib, mol-mulkini tortib olish uchun yuborgan.

Shaxsiy botirlik hamda boshliqqa xos xislatlari bilan Temur yoshligiga qaramasdan o'z qabilasi barloslar, ayniqsa chig'atoy ko'chmanchi yoshlari orasida shuxrat qozona boshladi. Ibn Arabshoh, uning hamrohlari soni tobora oshaborib, qisqa vaqtda uch yuz kishiga yetganligini zikr qiladi. Shundan keyin sodir bo'lgan voqealar xususida «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur»da keltirilgan ma'lumotlar garchi forsha manbalarda tasvirlaganidek mukammal va tarixlari ko'rsatilib aniq bayon etilmasada, hokimyat yo'lida Temur bilan uning raqiblari o'rtasida yuz bergan kurashlarni qisman aks ettiradi. Jumladan, «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» asarida aytilishicha, Temur sharq-u g'arb iqlimlarini alg'ov dalg'ovga soldi, uning jangu jadalida har bir sulton yutqazib, har bir shoh jangda ham, shaxmat o'yinda ham undan yengilib mot bo'ldi [12].

Bir tomondan mo'g'ul xonlari o'tkazayotgan zug'umlar, ikkinchi tomondan mahalliy hokimlar o'rtasidagi to'xtovsiz nizolar mamlakatni mushkul ahvolda tushurib, faqat oddiy xalq ommasini ahvolini og'irlashtirib qolmay, balki hokim sinflarning manfaatlariga ham putur yetkazardi. Mana shunday og'ir vaziyatda siyosat maydoniga chiqqan Temur Movarounnahrda mo'g'ul xonligidan mustaqil, kuchli markazlashgan davlat tuzilmaguncha vaziyatni tuzatish mumkin emasligini to'la angladi va bu yo'lda keskin kurashga bel bog'ladi. Temurning bu g'oyasini mamlakatni birlashtirishdan manfaatdor bo'lgan barcha sotsial kuchlar, ayniqsa har tomonlama kata nufuzga ega bo'lgan feodal zodagonlar astoyidil qo'llab-quvvatladilar.

Movarounnahrni o'ziga bo'ysundirib, hokimyatni mustaqil o'z qo'liga olgan Temurning bundan keyin uyushtirgan harbiy yurishlari talonchilik xarakteridagi urushlar bilan qo'shib olib borildi.

«Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur»da keltirilgan ma'lumotlarga qaraganda kata o'lja olishga umid bog'lagan Temur o'zining so'nggi, Xitoyga qilgan yurishiga zo'r tayyorgarlik ko'rgan. Bu paytda Samarqandda yashagan Ibn Arabshoh bu voqealardan yaxshi xabardor bo'lganligi uchun ham bu haqda keltirilgan ma'lumotlari o'zining originalligi, to'laligi bilan alohida ilmiy kasb etadi.

Shuningdek, muallifning Temur vafoti va uning vafotidan keyin darhol sodir bo'lgan voqealarga oid keltirilgan ma'lumotlari tarixchilar tomonidan yuqori baholanib, qator ilmiy tadqiqotlar yaratilgan [13].

Xulosa qilib aytganda, Ibn Arabshohning «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» asari Amir Temurga va uning zamoniga bag'ishlangan salmoqli asardir. Ibn Arabshoh shaxsiy sabablarga ko'ra Amir Temurga nisbatan dushmanlik ruhida mualliflar jumlasidan edi. Bu hol uning asarida to'la aks etdi. Shunday bo'lishi tabiiy edi, chunki jahon tarixidagi eng yirik arboblardan hech biri va hech qachon adabiyotda bir xil, bir ma'noda baholangan emas. Ularning hayoti va faoliyati to'g'risidagi bilimlar jamlanishi jarayonida ularning tarafdorlari bilan g'anamlari o'rtasida, tabiiy, bahslar bo'lib turgan, ijobiy va salbiy yoki betaraf tarzdagi va shu kabi turli-tuman fikrlar aytib kelingan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Архив Маркса и Энгельса, т. VI, 185 бет
2. Al-Muarrixun, 22-bet
3. X.A.Gibb "Арабская литература", 102-бет
4. Ibn Arabshoh «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» (Temur tarixida taqdir, ajobiyotlar) Toshkent-"Mehnat" 1992, 3-bet
5. A.Yu.Yakubovskiy, Timur, 46bet
6. Ibn Arabshoh «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» (Temur tarixida taqdir, ajobiyotlar) Toshkent-"Mehnat" 1992, 5-bet
7. Ibn Arabshoh «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» (Temur tarixida taqdir, ajobiyotlar) Toshkent-"Mehnat" 1992, 65-bet
8. В.В.Бартольд. Соч.том(2) прим 18, 39бет
9. "Ajoyib al-maqdur". 3-bet, A.Якубовскийнинг "Тимур", прим. 45, 53-б. Ibn Arabshohga ishora qilib, Xo'ja Ilg'or qishlog'I ushbu qishloq hokimining nomi bilan atalgan, degan fikri nimaga asoslangani bizga noma'lum.
10. Клавихо, Дневник, 240-бет
11. Никоновская летопись, 151-бет
12. Ibn Arabshoh «Ajoyib al-maqdur fi axbori at-Taymur» (Temur tarixida taqdir, ajobiyotlar) Toshkent-"Mehnat" 1992, 86-bet
13. В.В.Бартольд. Улугбек и его время: О погребении Тимура: Л.Зимин, Потребности смерти Тимура: Я.Г.Гулямов, к вопросу о традиции: А.А.Семенов. Надписи на надгробиях Тимура: К.Шахурин. Еще раз о погребении Тимура.

UO'K 81-13

EZGULIKNI MADH ETUVCHI DOSTON

B.B.Rahimova, f.f.n., dotsent, Urganch Davlat Universiteti, Urganch

Annotatsiya. Maqolada shoir Matnazar Abdulhakimning "Ko'prik" dostoni tahlilga tortiladi. Dostonning bosh qahramoni Muhammad Hoji Aminaddin o'g'lining ezgu ishlari, ibratli hayoti tasviri orqali umuminsoniy hamda umumbashariy qardiyatlar talqini ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: an'ana, shakl va uslub, mahorat, davr va qahramon, ramziylik, novatorlik, asliyat, doston, mavzu, maktub, g'azal, hikmat, badiyat.

Аннотация. В данной статье проведен анализ эпоса Матназара Абдулхакима «Кўприк» («Мост»). Посредством образов благородных деяний, примерной жизни главного героя произведения Мухаммада Ходжи Аминаддин оглы интерпретируются общечеловеческие ценности.

Ключевые слова: традиция, форма и стиль, мастерство, период и герой, символизм, новаторство, оригинальность, эпос, тема, письмо, газель, мудрость, художественность.

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФАНЛАР АКАДЕМИЯСИ
МИНТАҚАВИЙ БЎЛИМИ
ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ**

**ХОРАЗМ МАЪМУН АКАДЕМИЯСИ
АХБОРОТНОМАСИ**

**№4-2 (88)
2022 й., апрель**

Ўзбекча матн муҳаррири:
Русча матн муҳаррири:
Инглизча матн муҳаррири:
Мусахҳих:
Техник муҳаррир:

Рўзметов Дилшод
Ҳасанов Шодлик
Мадаминов Руслан, Ламерс Жон
Ўрозбоев Абдулла
Шомуродов Журъат

“Хоразм Маъмун академияси ахборотномаси” Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлиги Хоразм вилоят бошқармасида рўйхатдан ўтган. Гувохнома № 13-023

Теришга берилди: 07.03.2022
Босишга рухсат этилди: 10.03.2022.
Қоғоз бичими: 60x84 1/8. Адади 70.
Ҳажми 20 б.т. Буюртма: № 3-Т

Хоразм Маъмун академияси ноширлик бўлими
220900, Хива, Марказ-1
Тел/факс: (0 362) 226-20-28
E-mail: mamun-axborotnoma@academy.uz
xma_axborotnomasi@mail.ru

(+998) 97-458-28-18